

Cumhuriyet Dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi Ders Kitaplarında Çocukluğun Politik Yapılandırılmasına İlişkin Bir Araştırma*

A Study of Political Construction Childhood on Civics Books in Turkish Republican Period (1928-1948)

Burcu SEL**, Mehmet Akif SÖZER***

• *Geliş Tarihi:* 23.09.2016 • *Kabul Tarihi:* 31.05.2017 • *Yayın Tarihi:* 02.04.2018

ÖZ: Bu araştırmanın temel amacı cumhuriyet dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocukluğa yönelik politik inşa sürecinin analiz edilmesidir. Politik inşa kavramsal olarak, rejimin gerekliliklerine uygun çocuğa yönelik ideolojik bilgi-davranış aktarımı ve buna dayalı olarak politik bilinç ve tutum oluşturmaya yönelik çabaların tümüdür. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen araştırmada sözü edilen amaca yönelik betimsel tarama modeli benimsenmiş, doküman incelemesi tekniği ile veriler toplanmış ve içerik analizi tekniğiyle veriler çözümlenmiştir. Örneklem 1928-1948 yılları arasında yayımlanan dokuz Yurt Bilgisi ders kitabı alınmıştır. Elde edilen veriler Osmanlı siyasal meşruiyet unsurlarının kaldırılması, yeni rejimin meşruiyetine yönelik politik unsurlar ve yeni rejimin meşruiyetinin devamının sağlanmasına yönelik politik unsurlar olmak üzere üç ana düzlemde incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, cumhuriyet döneminde çocukluğun politik yapılanma sürecinde geleneksel anlayıştan uzaklaşarak “müstakil” bir varlık olarak ele alındığı, pragmatist bir anlayışla milliyetçi, modern ve rejime sadık cumhuriyetçi çocuğun idealize edildiği görülmüştür.

Anahtar sözcükler: çocuk, çocukluk, politik yapılanma, yurt bilgisi

ABSTRACT: The main goal in the research which has been carried hereby, is to analyze the Republican Era (1928-1948), children oriented political construction period in the Civics Books taught at schools. Within the research that has been carried out, with qualitative survey method, a scanning model that has been serving to the cause of the aforementioned aim which is the descriptive scanning model. Employing the document scrutiny technique data has been collected and data have been resolved by the content analysis technique. Sampling includes nine of the Civics Books published between the years, 1928-1948. The data can be analyzed over three main planes which are the removal of the Ottoman political legitimacy, political elements advanced towards the legitimacy of the new regime and the continuity of the new regime in a smooth manner. The data that have been collected within the comprehension of the research, when evaluated in a holistic point of view, during the Republican Period, the carrying farther of the common sense in the child's structural improvement, and that they are taken as an “independent” individual and in the pragmatist sense, a Nationalist, modern and loyal to regime Republican child is observed to be idealized.

Keywords: child, childhood, political construction, civics

1. GİRİŞ

Çocukluk yalnızca belirli bir yaş aralığı ile sınırlanmış gelişimsel bir dönem değil; siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel boyutları da olan, tarihsel süreçlerde etkin bir güç olarak varlığını hissettirmiş “bütüncül” bir kavramdır. Çocukluk kavramının araştırılma süreci pek çok faktöre bağlı olarak değişkenlik gösterebilmekte ve çeşitli sosyolojik unsurların işbirliğinde gerçekleşmektedir. Çocukluğa dair bu tarihi inceleme sürecinde dini, ekonomik, siyasi, sosyal, ahlaki, eğitsel vb. boyutlarda elde edilen veriler ışığında çocukluğun inşasına ve tarihi gelişimine yönelik çeşitli çıkarımlara gidilebilmektedir. Günümüzde çocuk kavramı; psikoloji, sosyoloji ve tarihin kesiştiği noktada ele alınıp incelenmektedir. Disiplinler arası tutum çocuğun

* Bu makale birinci yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Doktora öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara-Türkiye, e-posta: burcusel3@gmail.com (ORCID: 0000-0002-7663-0434)

*** Doç, Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara-Türkiye, e-posta: akifsozer@gmail.com (ORCID: 0000-0002-1291-4067)

ve çocukluğun farklı boyutlarıyla geniş bir perspektifle incelenmesine imkân vermektedir (Onur, 2005).

Türkiye’de, çocukluğun tarihsel süreç içerisindeki değişiminin irdelendiği araştırmalar Batı ile karşılaştırıldığında oldukça sınırlıdır.¹ Gürdal’a (2013) göre “yeni çocukluk sosyolojisi Amerika ve Avrupa’da ciddi bir sosyolojik çalışma alanı olarak kabul edilmiş olmasına rağmen ülkemiz sosyolojisinde akademik bir alan olarak yeterli ilgiyi görmemektedir”. Çocukluğun değişen paradigmalara siyasi, sosyal ve ekonomik boyutlarda yeniden şekillendirilmesi ve inşa edilmesi sürecine yönelik yapılan çalışmalar; daha çok dönemsel çocuk dergilerine, çocuk hikâyelerine, anılara, biyografik-otobiyografik çalışmalara, çocuk şiirlerine, tarihi kitaplara, pedagojik yayınlara dayanmaktadır. Çocukluğun yapılanmasında devlet ideolojisinin ve politik vurguların hissedildiği bir diğer yapı olan çocuk kitapları pek çok araştırmacının üzerinde durduğu bir alan olmuştur. Ancak bu çalışmalar çocukluğun yapılanmasından ya da oluşumundan çok dönemin devlet ideolojisini ortaya koymak ile ilgili sosyolojik çalışmalardır.

Cumhuriyet döneminde var olan çocukluk kavramının tek bir faktörle değil; çocuğu doğrudan veya dolaylı yollarla şekillendiren toplumsal, kültürel ve ekonomik temellerle irdelenmesi önemlidir. Bu yönüyle cumhuriyet dönemi Yurt Bilgisi ders kitapları devlet himayesinde cumhuriyetin yaratmaya çalıştığı yeni çocuk figürüne ilişkin, okuma parçalarından görsel öğelere kadar pek çok gizil politik öğeyi barındırmakta ve diğer kaynaklara oranla daha geniş bir çalışma alanı içermektedir. Çocukluğun politik yapılanmasına ilişkin güçlü politik ipuçları barındıran Yurt Bilgisi ders kitapları; eğitim kavramının politika ile olan yakın ilişkisini de ortaya koymaktadır.

Politik yapılanma sürecinde genel çerçevede okullar, özel çerçevede ise ders kitaplarının etkin rolü tarih boyunca hegemonik güçlerin en önemli ilgi alanlarından biri olmuştur. Okullar rejimlerin ve iktidarların ideolojik söylemlerinden doğrudan etkilenmektedir. Rejimin gerektirdiği politik anlayış ve ideolojik söylem, eğitsel faktörlerle (eğitim felsefesi, eğitim programı, ders kitapları, okul iklimi vb.) eğitimin tanımını, eğitsel süreçleri ve eğitimin çıktılarını belirlemektedir. Sönmez’in (2005) ifade ettiği üzere “sözgelisi politik sistem, çıkardığı yasalarla, okullara kaydı, okullarda okutulacak dersleri, öğretmen atamalarını vb. yeniden düzenleyebilir”. İdeolojinin gerektirdiği önermelerin çocuklar üzerinden yeniden üretildiği yerler olan okullar; politik yapılanma açısından gerekli sosyal, kültürel ve ekonomik öğelerin öğrencilere devlet denetiminde aktarıldığı kurumlardır. Okulların siyasi bir arena oldukları fikrini destekleyen çok sayıda davranış örüntüsü söz konusudur (Özdemir ve Gören, 2016). Okullar aracılığıyla verilen ideoloji sadece devletin varlığını sürdürmesinin veya denetiminin bir teminatı değil, aynı zamanda politik kimlik oluşumunu da sağlayan önemli bir unsurdur. Okul çağı politik kimlikle beraber dindarlık, çevre duyarlılığı, fanatizm gibi pek çok kimliğin oluştuğu politik özdeşim dönemidir (Gümüş, 2006). Baskın ideolojinin aracı/köprüsü olarak okullar; ideolojileri vasıtasıyla politik kimlik oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda oluşması istenen kimlikleri kendi çizgileriyle de sınırlar. Yeşilorman’ın (2003) belirttiği gibi “okulun siyasal eğitim sürecindeki işlevi, başta mevcut rejimin yapısı ve resmi ideolojinin benimsetilmesi yani; vatandaşlık eğitimi ve siyasal fikir aşılama gibi rejime meşruiyet kazandıran faaliyetler olarak zihinsel ve davranışsal çeşitli süreçleri ihtiva etmektedir”. Bu süreçte politik eğitimin çocukta yaşantılar yoluyla desteklenmesi, rutinlere dönüştürülmesi, sınanması ve gerekli ideolojik ortamın oluşturulması da gerekebilir. Alkan’ın (1979) ifade ettiği üzere “kahramanlık şarkıları, marşlar, tarihsel olayların resimleri, devlet büyüklerinin resimleri, büst ve heykeller, tiyatro ve diğer kültürel eylemler, her gün veya haftada bir yinelenen ulusal

¹ Batı’da çocukluğun tarihsel serüvenine ve bu süreçteki metodolojik kaygılara vurgu yapan çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür (Cox,1996; Cunnigham,2005; Heywood,2003). Bununla birlikte “çocuk” kavramının “aile” ve “eğitim” temelinde geçirdiği evrimsel süreci ve moderniteyle birlikte çocukluğun yok oluşunu eleştirel bir bakış açısıyla ele alan çalışmalar da dikkat çekicidir (Jenkins, 1993; Mitchell, 2007; Postman,1995).

marşlar ve antlar, okulun bilinçli girişimi ile oluşan siyasallaşma ortamıdır². Bu süreçte politik eğitim ileride varlığını sürdüren politik tutum ya da politik eğilim haline ancak günlük hayata transfer edilebilmesiyle dönüşebilmektedir.

Okulların politik işlevlerinde temel unsur olan ders kitapları politik söylemin simgeleştirildiği, var olan politik söylemin yeniden üretildiği ve sürekliliğin sağlandığı eğitsel malzemelerdir. Ders kitapları her zaman ideolojilerin, iktidarların politik açıdan ilgilendiği bir alan olmuş ve sürekliliği sağlamada hem bir denetim mekanizması hem de bir politik söylem aktarıcısı olarak kabul edilmiştir. Gürses ve Pazarcı'nın (2010) ifade ettiği üzere "eğitimin ulusal ölçekte yapılmadığı ülkelerde bile okul kitaplarının içeriği, devletin ilgilenmekten vazgeçemeyeceği kadar önemli olmuştur". Açık ve resmi yollarla bilgi ve değer aktarımının yanı sıra ders kitapları bazı örtük yollarla da politik kavram, değer ve propagandayı okul iklimine yansıtır. Ders kitapları sadece bilgiyi öğrencilere aktarmakla kalmaz, aynı zamanda o toplumun siyasal ve toplumsal olarak yerleşmiş kural, ilke ve standartlarını belleklere yerleştirir (Pingel, 2003). Bu yönüyle ders kitaplarının özellikle kolektif kimlik yaratma sürecindeki işlevselliği devletler tarafından sürekli ön planda tutulmuştur. Copeaux'un (1998) ifade ettiği üzere "bir başka deyişle, bir ders kitabında hiçbir görünür ideolojik belirti olmasa da, okuyucuya ortak bellek yapısı aktararak, kimlik söylevi işlevi korunur. Özellikle cumhuriyet döneminde ders kitapları; ihtiyaç duyulan kolektif kimlik oluşumu, yeni rejime bağlılık ve yapılan yeniliklerin kitleler halinde içselleştirilmesi aşamasında önemli eğitsel unsurlar olarak kabul edilmiştir. Sözü edilen ders kitapları yapılan yeniliklerin kitleler halinde içselleştirilebileceği, etkisi makro boyutta ele alınabilecek önemli eğitsel unsurlardır. Bu nedenle cumhuriyet dönemi ders kitaplarındaki ideolojik ve politik unsurlar devlet tarafından sürekli denetlenmiş ve kontrol altında tutulmuştur³.

İktidarların ders kitaplarıyla kurdukları güçlü ideolojik ilişkiler, eğitimin politik yanının en büyük ve en önemli göstergelerindedir. Siyasal iktidarlar ders kitaplarını oluştururken ya hazırlananların uygunluğunu denetleyip izin vermeyi tercih etmekte ya da doğrudan kendileri hazırlamayı uygun görmekte dirler. Böylelikle ders kitapları aracılığıyla yeni bir meşruiyet yaratmak ya da meşruiyetin güçlendirilmesini hedeflemektedirler (Doğan, 1994). Devletin ideolojik gücünün en yoğun şekilde hissedildiği alanlar olan ders kitaplarının denetimi ve hazırlanma sürecindeki yoğun kontrol bir kez daha politik gücün eğitim üzerindeki etkisini göstermektedir. Türkiye'de özellikle 1924'ten günümüze değin Talim ve Terbiye Kurulu tarafından ders kitaplarının içeriğinden kullanılan yöntem ve tekniğe, değerlendirme sürecinden görsellere kadar olan denetim yetkisi bu anlamda dikkat çekicidir. Talim ve Terbiye Kurulu'nun onayını almamış hiçbir ders kitabı resmi eğitim sistemi içerisinde kullanılmamaktadır.

Politik söylem, önerme ya da politik kurguların ders kitaplarıyla çocuğa yansıtılması ve çocukluğun bu yolla yeniden inşa edilmesi; çocuğun içinden geçtiği siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimi göstermesi açısından önemlidir. Özellikle ulus devlet ideolojisinin gelişmeye ve yayılmaya başlaması çocuğa ilişkin farklı bir bakış açısı oluşturarak, ders kitaplarında bir takım düzenlemelere ve değişikliklere gidilmesine neden olmuştur. Devletler bu süreçte pragmatik bir anlayışla ders kitapları üzerinden kişisel çıkarlarını gözeterek; belirli ideolojik hususlarda göz ardı etme, abartma, küçümseme, ötekileştirme, politik manipülasyonlar yapma yolunu tercih edebilmektedir. Ulus devlet ideolojisi egemen sosyo-politik ideolojilerle

² Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu 10 Mayıs 1933 tarih ve 101 sayılı karar ile uzun süre uygulamada kalan öğrenci andı, 8 Ekim 2013'te Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde değişiklik yapılarak "öğrenci andı" başlıklı 12. madde ile yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıca 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında bazı çocukların üst idari makamlara yerleştirilmesi, kısa süreliğine de olsa bu makamların çocuklar tarafından yönetilmesi de ilginç bir politik eğitim yöntemidir (Akyüz, 1989).

³ Eğitimi politik bir süreç olarak gören Freire (1998), yansız ve tarafsız bir eğitimin mümkün olmayacağını, eğitimin politik bilinci oluşturan ve onu aktif hale getiren bir süreç olduğunu düşünür. Bu yönüyle eğitim politik bir kavram olduğu için süreç içerisinde kendisiyle tutarlı birtakım uygulamaları yapmak durumundadır.

çelişen radikal sayılabilecek toplumsal ve siyasal düşüncelerin çoğunu sansürleyerek tartışmalı konulardan kaçınmaktadır (Gürses ve Pazarcı, 2010). Ders kitapları bu yönüyle politik sorumluluk taşımakta ve çocuk üzerinden kimi ideolojik ayrımları/ötekileştirmeleri pekiştirmektedir. Parlak'ın (2005) ifade ettiği üzere “aslında ders kitaplarındaki biz ve ötekinin kurgulanması, genel anlamda ideolojik söylemlerin ‘bizim hakkımızda olumlu şeyler; onlar hakkında olumsuz şeyler söyle’ stratejisine dayanmaktadır”. Çoğu zaman telkinlerle gerçekleşen çocuğa yönelik bu tarz yansımalar çocuğun politik kimlik algısında “ötekiler” ve “biz” kavramlarının oluşmasına yol açmaktadır. Özellikle ders kitaplarında çocuğun kendi milli/ulusal değerleri verilirken, diğer değerler ötekileştirilmektedir. Copeaux'a (1998) göre “ötekiler”in, dostların, düşmanların ya da basit komşuların görüşü, kimliği oluşturan unsurlardandır. Bazı toplumlardaki betimlemelerde, sık sık düşmanın kimlik yapılandırıcı bir işlev üstlendiği görülür”. Ders kitaplarının ötekiler bağlamında çocuğu bir takım politik değerlerle donatmasının amacı, aslında çocuğu üreten topluma özgü olma durumunu sürdürmektir. Diğer bir ifadeyle çocuk “kendi” ve “ötekiler” anlamında politik kimlik oluştururken devletin ya da egemen güçlerin talebi dışındakileri dışlayarak devlete bağlılığı devam ettirmektedir. Ders kitabında ötekilerin ifade edilişi ve aktarılışı bir anlamda çocuğun kendine, dünyaya kendi tarihine ve kendi ilişkiler bütününe bakışıdır (Copeaux, 1998).

Resmi söylemin çocuklar üzerinde politik kimlik oluşturma amacıyla yaptığı faaliyetler, dönemselsel değişikliklerle beraber ders kitaplarına bir takım farklılıklarla yansımaktadır. Bunlar kitapların içeriğinde yer alan politik söylemler olduğu kadar kitapların içeriklerinden bağımsız bölümlerde de kendini hissettirir. Özellikle kitabın içeriğinden bağımsız daha çok kitabın başında ve sonunda bulunan, bir kitaptan diğerine nispeten değişmeyen kalıplaşmış bazı ritüellerde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Türkiye’de ders kitaplarının ilk sayfalarında yer alan İstiklal Marşı, Türk bayrağı, Atatürk’ün bir resmi, Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi ve kitap sonlarındaki haritalar ya da antlarda bu unsurlara rastlanabilmektedir. Tekrarlayan bu politik unsurlar ders kitaplarında süreklilik gösterirken bir yandan manevi ve milli değerlere vurgu yapar, diğer yandan da Cumhuriyetimizi kuran ilk Cumhurbaşkanımıza sadakat ve bağlılık mesajı veren gelecekte ulaşılması gereken hedefleri hatırlatan politik simge ve sembolleri yansıtır.

Çocuğun politik kültürünün oluşumunda ders kitapları (özellikle siyasal mesajların işlendiği tarih ve edebiyat dersleri) büyük önem taşımakta ve çocuğu bu anlamda bilinçlendirmektedir (Altan, 2011). Eğitim programları var olan siyasal sistemin değerlerine göre düzenlenirken özellikle Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Yurttaşlık Bilgisi hatta diğer derslerde de içerikler bu siyasal yapıya göre düzenlenir (Yeşilorman, 2003). Politik simgeler tarih, coğrafya, Yurt Bilgisi ya da edebiyat gibi sadece politik yönü güçlü ve ideolojik zeminde kendini hissettiren ders kitaplarında değil; müzik, matematik, fen bilimleri, resim gibi ders kitaplarında da kullanılmıştır. Japonya’da siyasal düzenin varlığını korumaya yönelik siyasal sosyalizasyon simgeleri aritmetik müzik derslerinde bile kullanılmıştır (Alkan, 1979). Amerika’da tarih, politika, Yurt Bilgisi, ahlak vb. siyasal eğitim dersleriyle gerçekleşen siyasal toplumsallaşma sürecinde, eğitim verme yetkisine sahip çoğu eyalette 13 ve 14 yaşındaki öğrenciler için özel bir Yurttaşlık Bilgisi dersi zorunlu tutulmuştur (Kaplan, 1999).

Yurt Bilgisi dersi özellikle yerleştirildiği ideolojik zemin gereği cumhuriyetin ilk yıllarında politik işlevi en yoğun şekilde kurgulanan derslerden biri olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulamaya konulan programlar incelendiğinde Bilgisi dersinin genel amacı, cumhuriyet rejiminin faziletleri ve yoğun “yurttaşlık” vurgusu eşliğinde ifade edilmiştir⁴.

⁴ Yurt bilgisi dersinin ilk tedrisatta vazifesi pek büyüktür. Çünkü bu ders, diğer dersler için adeta bir telakki ve temerküz sahası teşkil eder. İlk tahsilin birinci maksadı vatandaş yetiştirmek, gençleri mensup oldukları vatan ve millete intibak ettirmektir. Yurt Bilgisi ise bu gayeyi doğrudan doğruya istihdaf eden bir derstir; bu itibarla diğer derslerin hepsinin bir merkez ve mihveri mahiyetindedir (Maarif Vekâleti,1926). Binbaşıoğlu'nun (2005) belirttiği üzere “yurttaşlık bilgisi dersi, ilk ve orta dereceli okullara girmeden önce,1876'dan sonra yüksekokullarda da

Osmanlı eğitim anlayışının getirdiği devlete boyun eğen “tebaa” kavramından “yurttaş” kavramına geçiş için önemli bir politik araç olan “Yurt Bilgisi” dersi ile yeni rejimin teminatı sayılabilecek çocuklar yetiştirilmesi hedeflenmiş; inkılâpların ve rejimin zorunlu kıldığı ideolojik ihtiyaçlar giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca cumhuriyetin ilk yıllarında Yurt Bilgisi dersi içeriği en çok değiştirilen derslerden biri olmuştur. Kimi zaman 1924 programında olduğu gibi daha yüzeysel bir içerik söz konusuysa, kimi zamanda 1936 programında olduğu gibi CHP ilkeleriyle yüklü yoğun bir politik içerik söz konusu olmuştur. Söz konusu politik içerik CHP’nin yeni Türk devletinin temeli olmasıyla gerekçelendirilmiştir (Sakaoğlu, 2003). Bununla birlikte CHP’nin 1943 programında politik anlamda kurgulanan modernite vurgusundan uzaklaşarak daha “geleneksel” bir bakış açısının temele alındığı ve daha önceki programlarda tekrarlanan altı ilkenin çıkarıldığı görülmektedir (Binbaşoğlu, 1999; Bozkurt, 2010). Dolayısıyla cumhuriyetin ilk yıllarından çok partili sürece geçiş aşamasına kadar CHP’nin eğitsel süreçler üzerindeki ideolojik etkisi birtakım değişikliklere uğramış ve dönemin tek siyasi partisi olarak “sadakat ve bağlılık” temele alınarak eğitim kurgulanmıştır. Bu bakımdan cumhuriyetin ilk yılları eğitsel ve pedagojik açıdan yeni devletin ideal yurttaşını politik yönde inşa edebilmek için sarf edilen çabalarla doludur⁵.

Araştırmada bu kapsamda “Türkiye’de cumhuriyet dönemi Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocukluğun politik yapılanması nasıl gerçekleştirilmiştir?” sorusuna cevap aranmaktadır. Bu çerçevede aşağıda belirtilen alt problemler tespit edilmiştir.

1.Cumhuriyet dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocukluğun politik yapılanma sürecinde kullanılan kavramsal kategoriler nelerdir?

2.Cumhuriyet dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocukluğun politik yapılanma sürecinde kullanılan kavramsal kategorilerin kullanılma sıklığı nedir?

3.Cumhuriyet dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocukluğun politik yapılanmasına ilişkin kullanılan kategorilerin olumlu-olumsuz-yansız olarak kullanılma sıklığı nedir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Cumhuriyet dönemi Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocukluğa yönelik politik inşa sürecinin analizinin amaçlandığı bu çalışmada betimsel tarama modeli benimsenmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2003). Cumhuriyet döneminde (1928-1948) uygulamada olan Yurt Bilgisi ders kitaplarındaki çocukluğa ilişkin politik yapılanmanın belirlenmesi, tarihsel bir sürece ait var olan durumu betimleme ve sosyal bir olguyu/durumu ders kitapları aracılığıyla inceleme işidir. Dolayısıyla bu çalışmada cumhuriyet döneminde (1928-1948) uygulamada olan Yurt Bilgisi ders kitaplarındaki mevcut durumun betimlenmesi ve analiz edilmesine yönelik betimlemeye dayalı tarama modelinin kullanılması uygun görülmüştür.

özellikle “Mekteb-i Mülkiye-i Şahane” de (Siyasal Bilgiler Okulu’nda) okutulmaya başlayan dersler arasında “Medeni Hukuk” gibi bir ders şeklinde yer almıştır”.

⁵ Nitelikli yurttaşlık ve yurtseverlik temelinde inşa edilmeye çalışılan yurt bilgisi dersi devlet tarafından çok büyük önemle ele alınmış ve bu durum basına da ilginç örneklerle yansımıştır. Akyüz’ün (2014) ifade ettiği üzere “1922 ilkbaharında Anadolu’da incelemeler yapan Fransız gazeteci ve yazarı J. Schliklin, traji milyonu aşan bir Paris gazetesine gönderdiği mektupta, Kastamonu’da bir ilkokulu ziyaret ettiğini ve öğrencilerin kendisine, heyecanla yurt şiiirleri okuduğunu anlatır. Yazara göre yurtseverlik duygusu okul üzerinde hüküm sürmektedir ve hürriyetine bu kadar bağlı bir millet mucizeler yaratacaktır”.

2.1. Evren/Örneklem

Araştırmanın problem durumu ve amacıyla ilişkili olarak cumhuriyetin ilk yıllarında (1928-1948) uygulamada olan 32 adet Yurt Bilgisi ders kitabı araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda uygulama alanının seçimi, araştırmanın amacı ve çözümlenecek olan malzemenin yapısıyla bağlantılıdır. Nitel araştırma sürecinde örneklem büyüklüğünü tespit etmede belirlenmiş bir kural olmayıp; örneklemin amacına ve araştırma imkânlarına göre belirlenmektedir (Büyüköztürk, 2012). Bu doğrultuda araştırmanın amacı ve olanakları göz önünde bulundurularak örneklem büyüklüğüne karar verilmiş, bu kapsamda 1928-1948 tarihleri arasında basılan ve örnekleme alınan Yurt Bilgisi ders kitapları aşağıdaki gibi tablolaştırılmıştır⁶.

Tablo 1: Örnekleme alınan Yurt Bilgisi ders kitaplarına ilişkin bilgiler

Yazar Soyadı Adı	Kitap Yayınlanma Tarihi	Kitap Adı
Gölpınarlı, Abdülbaki	1928	Yurt Bilgisi
Hilmi, İbrahim	1931	Yurt Bilgisi
Akyüz, Ali Kami	1932	Yurt Bilgisi
Sevinç, Kazım	1933	Türk Yavrularına Yurt Bilgisi
Sander, Sadullah Mithat	1936	Yurt Bilgisi
Sander, Sadullah Mithat	1938	Yurt Bilgisi
Ermat, Bedia	1945	Yurt Bilgisi
Rona, Tarık	1946	Yurt Bilgisi
Taşkıran Tezer	1948	Yurt Bilgisi

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel araştırma modeline uygun olarak verilerin toplanma sürecinde doküman incelemesi tekniğinden yararlanılarak cumhuriyet dönemine (1928-1948) ait dokuz Yurt Bilgisi ders kitabı incelenmiştir. Araştırma konusu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini amaçlayan doküman incelemesi, gözlem veya görüşmenin mümkün olmadığı araştırmalarda tek başına veri toplamak amacıyla, kimi zaman da verilerin çeşitlendirilmesini sağlamak ve araştırmanın geçerliğini artırmak amacıyla kullanılan bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu süreçte dokümana ulaşma, orijinalliğinin kontrol edilmesi ve dokümanların anlaşılması aşamalarından geçilerek veriler toplanmış ve sistematize edilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırmanın doğasına uygun olarak içerik analizi tekniği uygulanarak çocukluğun politik yapılanma süreci ele alınmıştır. İçerik analizi aracılığıyla veriler çözümlenirken ilk bakışta göze çarpan bilgilerden öte ikinci dereceden daha anlamlı ve dikkatli bir okumu yapılarak, gerçekliğe ilişkin farklı yorumlamalara gidildiği için Yurt Bilgisi kitaplarının tümü ön okumadan geçirilmiştir. İçerik analiz süreci aşağıdaki aşamalardan meydana gelmektedir: (Arıkan, 2011; Baş, 2008; Bilgin, 2000; Harris, 2001).

2.3.1. Kategorilerin saptanması

Kategorilerin saptanması aşamasında Yurt Bilgisi ders kitaplarının tümü ön okumadan geçirilerek kategorileştirme süreci için genel yapı/tasarı oluşturulmuştur. Daha sonra kategoriler Osmanlı Devleti'nden cumhuriyete geçiş sürecinde "Osmanlı Siyasi Meşruiyet Unsurlarının Kaldırılması", cumhuriyetin ilk yıllarında "Yeni rejimin Meşruiyetine Yönelik Politik Unsurların Kazanılması" ve cumhuriyetin ilerleyen yıllarında "Yeni Rejimin

⁶ 1928-1948 yılları arasında yayınlanan yurt bilgisi ders kitapları incelendiğinde bazı yazarların kitaplarının belirli aralıklarla ve küçük farklılıklarla sürekli yayınlandığı görülmektedir. Bu süreçte yazılan yurt bilgisi kitapları çok küçük bazı değişiklikler yapılarak tekrar basılmıştır. Hatta bu süreçte aynı yazarlar tarafından çok kısa aralıklarla yazılan yurt bilgisi ders kitaplarının pek çoğu sadece görsel açıdan değiştirilmiş, kapsam ve içerik aynı kalmıştır. Dolayısıyla örnekleme yapılırken tekrara düşmemek adına aynı yazara birden çok kez yer verilememeye çalışılmıştır. Örnekleme kapsamında tarih ve yazar önceliği göz önünde bulundurulmuştur. Bununla birlikte yurt bilgisi ders kitaplarının öğretim programları değiştirildikçe ismi değiştirilmiş ve "Yurttaşlık Bilgisi", "Yeni Yurt Bilgisi" veya "Türk Yavrularına Yurt Bilgisi" gibi isimler aldığı görülmüştür.

Meşruiyetinin Devamının Sağlanmasına Yönelik Politik Unsurlar” olmak üzere üç temel bölümde oluşturulmuştur⁷. Çalışmada Alkan’ın (1979) çalışmasına benzer bir yaklaşımla kategorilerin adlarının saptanmasından sonra, içerik çözümlemesine geçmeden, araştırma yapılacak kitaplardan örnekler alınarak bunların incelenmesi yoluyla kategorilerin tanımlamaları yapılmıştır.

2.3.2. Kodlamanın yapılması

Kodlama aşamasında araştırmanın amacı doğrultusunda çözümleme birimleri oluşturulmaktadır. Kayıt birimi ve bağlam birimi olmak üzere iki tür çözümleme birimi mevcuttur (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Genel olarak kayıt birimi bir kelime, konu, iddia, madde, karakter vb. kullanılarak içeriğin yerleştirileceği en küçük çözümleme birimi iken; bağlam birimi ise kayıt biriminin değerlendirildiği en küçük birim olarak tanımlanmaktadır (Öğülmüş, 1991). Bu yönüyle kayıt birimi ve bağlam birimleri araştırmacı için bir kodlama kılavuzu niteliği taşımaktadır. Gökçe’nin (2001) ifade ettiği gibi “kodlama kılavuzunun temel amacı, sınıflandırma sisteminin metine nasıl uygulanacağı, hangi bilgilerin hangi kategori içerisinde nasıl kodlanacağı yönünde standart bir ölçü kullanılması için açık ve ayrıntılı bilgi sunmaktır”. Oluşturulan kayıt birimlerinin değerlendirilebilmesi için tema olarak ele alınan kategorilerin değerlendirilmesinde “cümle”ler birim, sözcük olarak kategorilerin değerlendirilmesinde ise her bir “kelime” bir birim olarak ele alınmıştır⁸. Ayrıca kategorilerin niceliksel boyutunun nitel yönden de desteklenmesi amacıyla olumlu-olumsuz-yansız kullanımları göz önünde bulundurulmuştur. Alkan (1979) ve İnal’ın (1998) içerik analizi anlayışına uygun olarak; genel anlamda toplum tarafından açıkça olumlu olarak değerlendirilen uygun, yararlı, pozitif, müspet, geçerli, güçlü, haklı, doğru olduğu düşünülen kavramlar “olumlu”, zıttını ifade eden kavramlar “olumsuz”, tarafsız, yan tutmayan, herhangi bir yargı içermeyen kavramlar ise “yansız” olarak kabul edilmiştir. Ayrıca temalar “olumlu-olumsuz-yansız” olarak sınıflandırılırken bağlam birimi olarak paragraf, sözcüklerin “olumlu-olumsuz-yansız” olarak sınıflandırılmasında ise cümleler kullanılmıştır. Çalışmanın nicel boyutunu destekleyecek şekilde nitel boyutta da bir takım paragraflar, notlar, deyimler, cümleler ayrıca not edilmiştir.

İçerik analizi tekniğinin güvenilirliği kodlama işleminin nitelikli bir şekilde yapılması ile doğrudan bağlantılıdır. Kodlama kategorileri kadar kodlayıcıların da bu süreçteki etkisi büyüktür. Aynı kodlayıcının sabit bir metni farklı aralıklarla aynı şekilde kodlaması veya birden fazla kodlayıcının sabit bir metni aynı şekilde kodlaması kodlayıcının güvenilirliği ile ilgilidir (Bilgin, 2000). Bu amaçla güvenilirliğin artırılması için araştırma sürecinde oluşturulan ders kitaplarındaki politik yapılanmaya ilişkin kodlamalar başka kodlayıcılar tarafından oluşturulan kodlamalarla karşılaştırılmıştır. Güvenirlikte kodlamayı yapan farklı kişilerin metni aynı şekilde anlayıp anlamadığı önemlidir. Bu bağlamda kodlamayı yapan kişi sayısının artması ve aralarındaki anlama birliğinin zayıflaması güvenilirliği düşürür (Alkan, 1979). Dolayısıyla kodlama yapan kişi sayısı iki ile sınırlı tutularak, çalışmanın güvenilirliğinin tespit edilmesi için örneklemeden rastgele seçilen ders kitapları farklı kodlayıcı/uzman tarafından hem niteliksel hem niceliksel olarak denetlenip değerlendirilmiştir. Uzman ve araştırmacı arasındaki anlayış birliğinin % 80 olması çalışmanın duyurucu ve güvenilir olduğunu, % 80 ve aşağısı bir oran durumunda ise çalışmadaki kategori ve çözümleme birimleri tekrar gözden geçirilmelidir (Sarantakos, 1994). Farklı kodlayıcı⁹ tarafından yapılan kodlamada Osmanlı siyasal meşruiyet unsurlarının kaldırılmasına ilişkin % 78, yeni rejimin meşruiyetine yönelik politik unsurlara ilişkin % 81 ve yeni rejimin meşruiyetinin devamlılığının sağlanmasına ilişkin %76 anlayış

⁷ Kategorilerin saptanması aşamasında konu başlıkları, okuma parçaları, şiirler, marşlar, sözlük ve metinler analize tabi tutulmuş ancak harita, kroki, görsel, grafik, kitap kapağı ve diğer unsurlar içerik analizine dâhil edilmemiştir.

⁸ Kodlama sürecinde sadece “Atatürk” kategorisi için kayıt birimi olarak “sözcük” kullanılmış, diğer tüm kategoriler için ise kayıt birimi olarak “tema” kullanılmıştır. Ayrıca Atatürk, “Atatürk” kategorisinde ayrıca değerlendirildiği için “siyasi lider” kategorisine dâhil edilmemiştir.

⁹ Kodlama sürecinde güvenilirliğin sağlanmasına yönelik olarak bir ölçme değerlendirme uzmanından yararlanılmıştır.

birliğine varılmıştır. Görüş birliğine ulaşılamayan kodlama süreçlerine (%80 ve aşağısı orana sahip kategoriler) ilişkin literatürden yararlanılmış ve benzer çalışmalar incelenerek kategoriler ve oluşturulan kodlamalar yeniden gözden geçirilmiştir (Alkan, 1979; İnal, 1998, Öztan, 2011). Bu bağlamda görüş birliğine varılamayan kategoriler ilgili literatüre göre değerlendirilmiş; politik sistemlere uyum ana kategorisinin altı alt kategoriye, Osmanlı dönemi siyasal simgeler kategorisinin üç alt kategoriye ayrılmasına karar verilmiştir.

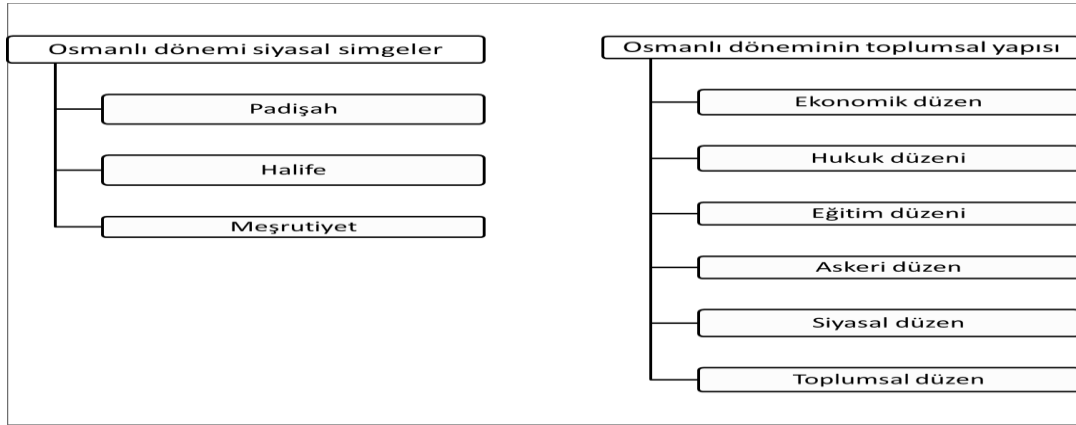
2.3.3. Sayım sistemi ve çıkarsama

Bu çalışmada sayım sistemi olarak “tekrarlanış sıklığı” belirlenmiştir. Sayma sistemi olarak “tekrarlanış sıklığı (frekans)”nın kullanılması temelde iki varsayıma dayanmaktadır. Varsayımlardan ilki frekansın metinle yansıtılmak istenilen mesajın iletisi olduğu, ikincisi ise kelime, tema, karakterler gibi oluşturulan çeşitli kayıt birimlerinin aynı ağırlıkta olduğudur (Öğülmüş, 1991). Bu amaçla kategorilerin aldığı ağırlıksız puanlar, yüzde ve frekans olarak ölçülmüştür. Sayma aşamasında Alkan’ın (1979) içerik analizi anlayışına uygun olarak kategorilerin aldıkları yoğunluk puanlarının hesaplanması amaçlanmıştır. Yurt Bilgisi ders kitaplarında hangi kategori ya da kategorilerin daha sıklıkla kullanıldığını belirleyebilmek adına; kategorilerin aldığı ağırlıksız puanlar (frekanslar) kitapların ortalama sözcük sayısına bölünmüştür. Bu doğrultuda her bir kitabın sayfa ve sözcük sayısı farklı olduğu için karşılaştırma sürecinde yanlıtıcı neticeler almamak amacıyla ortalama sözcük sayısı belirlenmiştir. Her bir kitaptaki ortalama sözcük sayısı Alkan (1979) ve İnal’ın (1998) içerik analizi anlayışına uygun olarak hesaplanmış; ders kitaplarında yer alan resimler, fotoğraflar, haritalar, çeşitli çizimler, krokiler kapsam dışı tutulmuştur. Yine aynı içerik analizi anlayışından hareketle ders kitaplarının başından, sonundan ve ortasından rastgele seçilen sayfalardaki ortalama sözcük sayısı hesaplanmış ve bu sayı ders kitabının toplam sayfa sayısı ile çarpılarak ortalama sözcük sayısına karar verilmiştir. Son olarak ders kitaplarında belirlenen kategorilerin aldığı ağırlıksız puanlar (frekanslar), ders kitaplarının ortalama sözcük sayısına bölünmüş ve böylelikle her bir kategorinin yoğunluk puanı hesaplanmıştır.

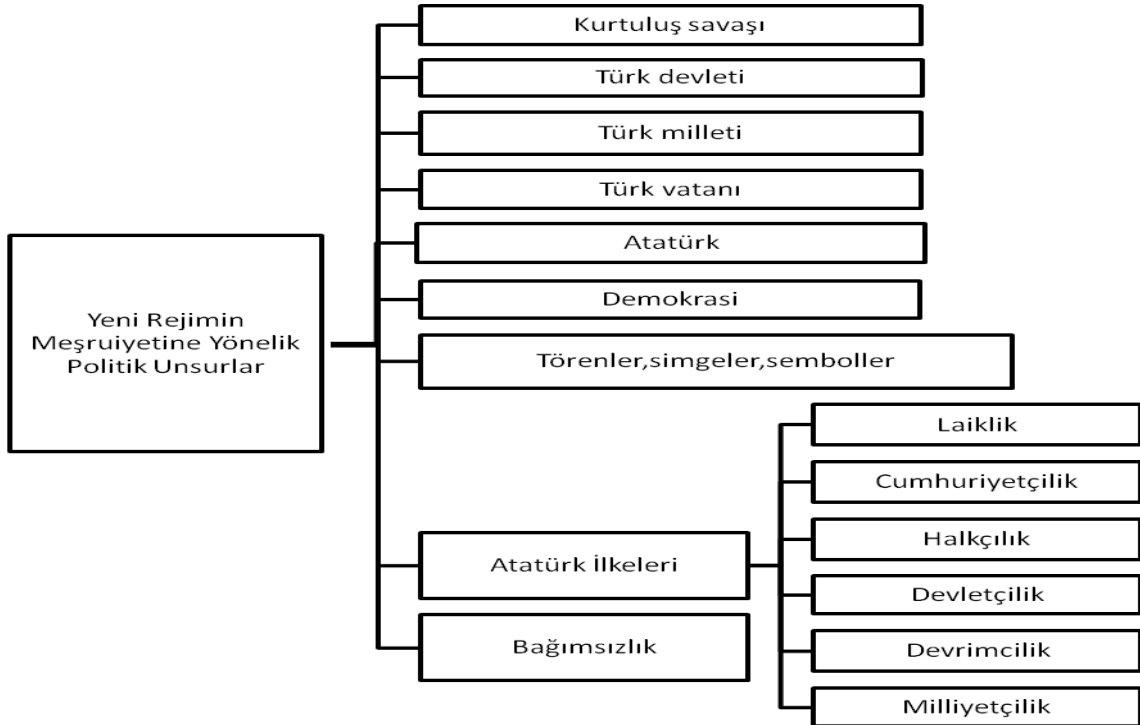
3. BULGULAR

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

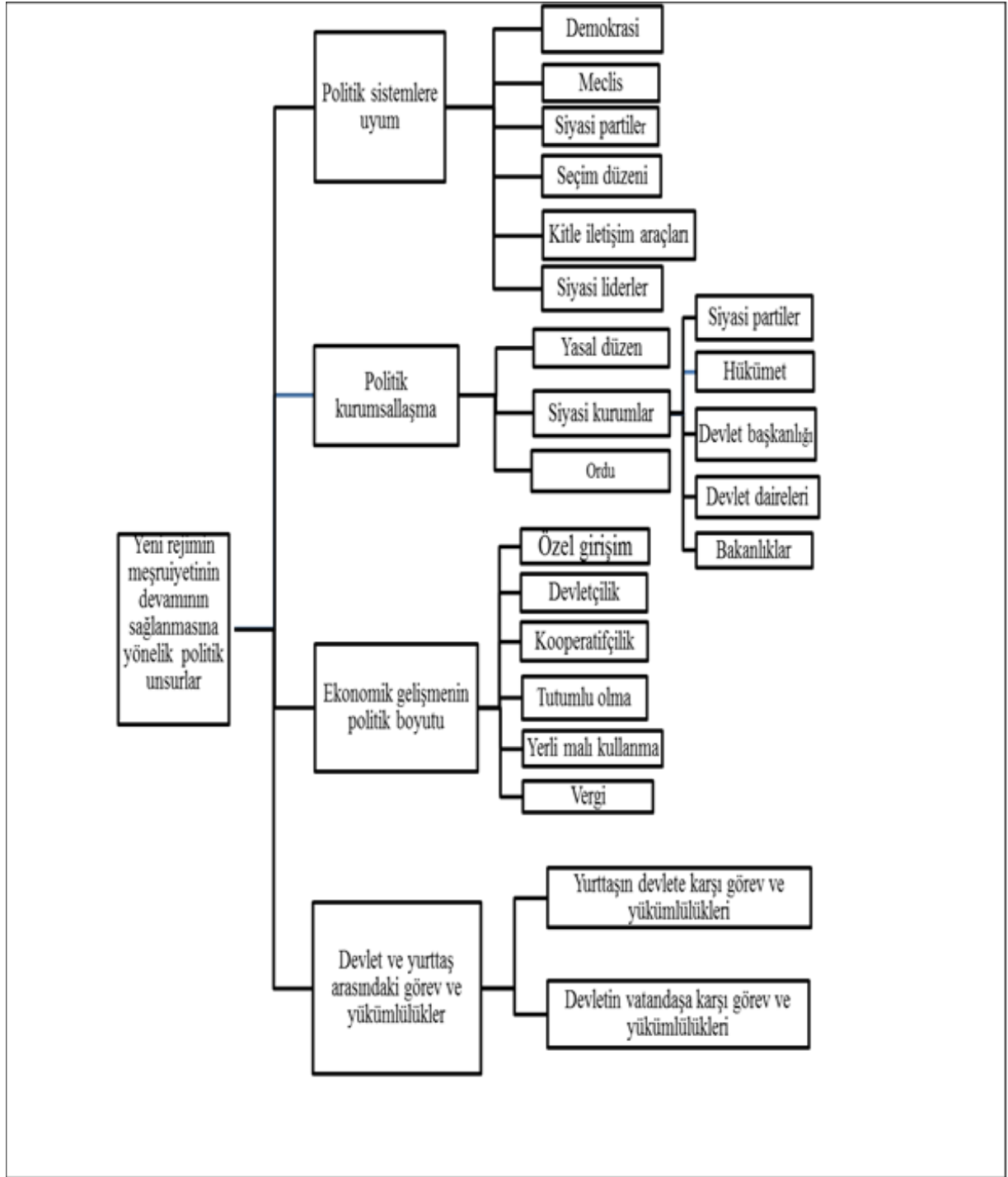
1928 ve 1948 yılları arasında yayımlan dokuz Yurt Bilgisi ders kitabında içerik analizi tekniği uygulanarak elde edilen kategoriler; “Osmanlı Siyasi Meşruiyet Unsurlarının Kaldırılması”, “Yeni rejimin Meşruiyetine Yönelik Politik Unsurların Kazanılması” ve “Yeni Rejimin Meşruiyetinin Devamının Sağlanmasına Yönelik Politik Unsurlar” olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmış ve aşağıda gösterilmiştir. Başlıklara ait ana ve alt kategorilerin yıllara göre aldıkları yoğunluk puanları sistematize edilmiş ve bu durum araştırmacıya kategorilerin yıllara göre değişiminin kıyaslanması ve değerlendirilmesi fırsatını sunmuştur. Böylelikle araştırmanın birinci alt problemi yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 1. Osmanlı siyasal meşrutiyet unsurlarının kaldırılmasına ilişkin kategoriler.

Şekil 1. Yeni rejimin meşrutiyetine yönelik politik unsurların kazanılmasına ilişkin kategoriler

Şekil 2. Yeni rejimin meşruiyetinin devamının sağlanmasına yönelik politik unsurlar

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Cumhuriyet dönemine ilişkin genel bir tasvirleme süreci oluşturmak adına; içerik analizi yapılan 9 adet Yurt Bilgisi ders kitabından elde edilen yoğunluk puanlarının toplamına, bir kategorinin aldığı tüm yoğunluk puanının oranıyla; o kategorinin 1928-1948 yılları arasında ne önemde ele alındığı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Osmanlı dönemini toplumsal yapısı, Osmanlı dönemi siyasal simgeler, Türk milleti, Türk vatani, Türk devleti, Kurtuluş

Savaşı, bağımsızlık, Atatürk, demokrasi, törensel simge ve semboller, Atatürk ilkeleri, politik sistemlere uyum, politik kurumsallaşma, ekonomik gelişmenin politik boyutu, devlet ve yurttaş arasındaki görev ve yükümlülükler olmak üzere 15 ana kategori belirlenmiştir. 15 ana kategorinin 1928-1948 yılları arasında yayımlanan Yurt Bilgisi ders kitaplarında aldıkları yoğunluk puanlarına göre ne önemle ele alındığını gösterir tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Yurt Bilgisi ders kitaplarında tüm kategorilerin aldıkları toplam yoğunluk puanlarına ilişkin sıralama

Sıra No	Kategoriler	Yoğunluk puanları
1	Politik kurumsallaşma	0,2057
2	Atatürk ilkeleri	0,1965
3	Ekonomik gelişmenin politik boyutu	0,1371
4	Politik sistemlere uyum	0,1021
5	Devlet ve yurttaş arasındaki görev ve yükümlülükler	0,0982
6	Kurtuluş Savaşı	0,0563
7	Atatürk	0,0525
8	Osmanlı dönemi siyasal simgeler	0,0516
9	Türk Milleti	0,0341
10	Osmanlı döneminin toplumsal yapısı	0,0178
11	Bağımsızlık	0,0136
12	Türk vatani	0,0124
13	Törensel simge ve semboller	0,0109
14	Türk devleti	0,0106
15	Demokrasi	0

Tablo 2 incelendiğinde 1928 ve 1948 yılları arasında yayımlanan Yurt Bilgisi ders kitaplarında en fazla yoğunluk puanı 0,2057 ile politik kurumsallaşma, en az yoğunluk puanı ise 0 ile demokrasi kategorisi olmuştur.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Politik yapılanma sürecinde kullanılan kategoriler analiz edilirken, kategorilerin niceliksel olarak hangi sıklıkta ele alındığı kadar niteliksel olarak da değerlendirilmesi bir o kadar önem arz etmektedir. Bu amaçla cumhuriyet dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi ders kitaplarına ilişkin oluşturulan kategorilerin niteliksel analizi kapsamında olumlu-olumsuz-yansız boyutları da göz önünde bulundurularak, frekans ve yüzdeleri hesaplanmış aşağıdaki gibi tablolastırılmıştır.

Tablo 3: Kategorilerin Yurt Bilgisi ders kitaplarında olumlu, olumsuz, yansız olarak kullanımına ilişkin frekans ve yüzdeleri

Kategoriler	Olumlu		Olumsuz		Yansız		Toplam	
	f	(%)	f	(%)	f	(%)	f	(%)
Politik kurumsallaşma	455	(16,46)	0	(0)	112	(4,05)	567	(20,51)
Atatürk ilkeleri	542	(19,60)	2	(0,07)	17	(0,61)	56	(20,28)
Ekonomik gelişmenin politik boyutu	318	(11,50)	3	(0,10)	47	(1,70)	368	(13,30)
Politik sistemlere uyum	213	(7,70)	0	(0)	84	(3,03)	297	(10,73)
Devlet-yurttaş arası görev ve yükümlülükler	241	(8,71)	0	(0)	12	(0,43)	253	(9,15)
Kurtuluş Savaşı	150	(5,42)	0	(0)	6	(0,21)	156	(5,63)
Atatürk	140	(5,06)	0	(0)	0	(0)	140	(5,06)
Osmanlı dönemi siyasal simgeler	0	(0)	132	(4,77)	3	(0,10)	135	(4,87)
Türk millet	90	(3,25)	0	(0)	2	(0,07)	92	(3,32)
Osmanlı dönemi toplumsal yapı	0	(0)	46	(1,66)	4	(0,14)	50	(1,80)
Bağımsızlık	40	(1,44)	0	(0)	2	(0,07)	42	(1,51)
Türk vatani	40	(1,44)	0	(0)	3	(0,10)	43	(1,54)
Törensel simge ve semboller	31	(1,12)	0	(0)	0	(0)	31	(1,12)
Türk devleti	26	(1,08)	0	(0)	3	(0,10)	29	(1,04)
Demokrasi	0	(0)	0	(0)	0	(0)	0	(0)
Genel toplam	2286	(82,78)	183	(6,6)	295	(10,61)	2764	(100)

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 3'te de görüldüğü üzere 1928-1948 yılları arasında yayınlanan Yurt Bilgisi ders kitaplarında en fazla olumluluk yüzdesine sahip olan kategori 19,60 ile Atatürk ilkeleri, en fazla olumsuzluk yüzdesine sahip olan kategori 4,77 ile Osmanlı dönemi siyasal simgeler, en fazla yansızlık puanı ise 4,05 ile politik kurumsallaşma kategorisi olmuştur.

Yeni rejimin meşruiyetinin devamının sağlanmasına yönelik politik unsurlar kapsamında politik kurumsallaşma ana kategorisi; yasal düzen, ordu ve siyasi kurumlar olmak üzere üç alt kategoriye ayrılmıştır. Siyasi kurumlar kategorisi ise kendi içinde devlet başkanlığı, siyasi partiler, hükümet, devlet daireleri ve bakanlıklar olmak üzere 5 kategoride değerlendirilmiştir. Tüm kategoriler içerisinde 0,2057 yoğunluk puanına sahip olan politik kurumsallaşma kategorisi 1928-1948 yılları arasında daha çok olumlu ve yansız bir anlatım tarzı benimsenerek çocuğa aktarılmış ve ilk sırada yer almıştır.

Atatürk ilkeleri çocukluğun politik yapılanmasında Yurt Bilgisi ders kitaplarında önemle üzerinde durulan bir kategori olarak, araştırma kapsamında incelenen tüm kategorilerin içinde Tablo 2'de de belirtildiği üzere 0,1965 yoğunluk puanı ikinci sırada yer almıştır. Ayrıca kategorinin nitel analizinin yapıldığı Tablo 3'te de görüldüğü üzere %19,60 olumlu, %0,07 olumsuz ve %0,61 yansız olarak kullanılmıştır.

Ekonomik gelişmenin politik boyutu kategorisi 0,1371 yoğunluk puanı ile tüm kategoriler içerisinde 3. sırada yer almış ve özel girişim, devletçilik, kooperatifçilik, tutumlu olma, yerli malı kullanma, vergi olmak üzere altı alt kategoride değerlendirilmiştir. Ayrıca kategorinin nitel analizinin yapıldığı Tablo 3'te de belirtildiği üzere %11,50 olumlu, %0,10 olumsuz ve % 1,70 yansız olarak kullanılmıştır.

Politik sistemlere uyum kategorisi 0,1021 yoğunluk puanı ile tüm kategoriler içerisinde 4. sırada yer almış ve demokrasi, meclis, siyasi partiler, siyasi liderler, seçim düzeni, kitle iletişim araçları olmak üzere altı alt kategoriye ayrılarak incelenmiştir. Kategorinin nitel analizinin yapıldığı Tablo 3'te de görüldüğü üzere %7,70 olumlu ve %3,03 yansız olarak kullanılmıştır.

İncelenen tüm kategoriler içerisinde devlet ve yurttaş arasındaki görev ve yükümlülükler kategorisi toplam 0,0982 yoğunluk puanı ile 5. sırada yer almış ve bu kategori yurttaşın devlete karşı görev ve yükümlülükleri ile devletin yurttaşa karşı görev ve yükümlülükleri olmak üzere iki alt kategori kapsamında değerlendirilmiştir. Kategorinin nitel analizinin yapıldığı Tablo 3'te ise %8,71 olumlu ve % 0,43 yansız olarak kullanılmıştır.

Kurtuluş Savaşı kategorisi, araştırma kapsamında incelen tüm kategoriler içerisinde ise 0,0563 yoğunluk puanı ile 6. sırada yer almıştır. Ayrıca kategorinin nitel analizinin yapıldığı Tablo 3'te ise % 5,42 olumlu ve % 0,21 yansız olarak kullanılmıştır.

Atatürk kategorisi incelenen tüm kategoriler içerisinde 0,0525 yoğunluk puanı ile 7. sırada yer almıştır. Kategorinin nitel analizinin yapıldığı Tablo 3'te ise %5,06 olumlu olarak kullanılmış ve olumsuz ya da yansız kullanımına rastlanılmamıştır.

Osmanlı dönemine ait siyasal simgeler kategorisi 0,516 yoğunluk puanı ile 8. sırada yer almış ve padişah, halife ve meşrutiyet olmak üzere üç alt kategori kapsamında analiz edilmiştir. Tablo 3'te de görüldüğü üzere bu kategori % 4,77 olumsuz ve %0,10 yansız olarak kullanılmış, olumlu olarak ele alınmamıştır.

Türk milleti kategorisi 0,0341 yoğunluk puanı ile 9. sırada, Türk vatani 0,0124 yoğunluk puanı ile 12. sırada ve Türk devleti kategorisi 0,0106 yoğunluk puanı ile 14. sırada yer almıştır. Ayrıca niteliksel açıdan kategorilerin değerlendirildiği Tablo 3'te de belirtildiği üzere Türk milleti kategorisi %3,25 olumlu ve % 0,07 yansız, Türk vatani kategorisi %1,44 olumlu ve %0,10 yansız ve Türk devleti kategorisi ise % 1,08 olumlu ve %0,10 yansız olarak kullanılmıştır.

Osmanlı döneminin toplumsal yapısı adlı kategori Tablo 1'de de belirtildiği gibi 0,0178 yoğunluk puanı ile 10. sırada yer almış ve Osmanlı'ya ait hukuk düzeni, eğitim düzeni, ekonomik düzen, toplumsal düzen, askeri düzen ve siyasal düzen olmak üzere altı alt kategoride değerlendirilmiştir. Niteliksel açıdan kategorilerin değerlendirildiği Tablo 3'te de görüldüğü üzere % 1,66 olumsuz ve % 0,14 yansız olarak kullanılmıştır.

Bağımsızlık kategorisi tüm kategoriler içerisinde 0,0136 yoğunluk puanı ile 11. sırada yer almıştır. Ayrıca niteliksel açıdan kategorilerin değerlendirildiği Tablo 3'te görüldüğü üzere %1,44 olumlu ve %0,07 yansız olarak kullanılmıştır.

Törensel simge ve semboller tüm kategoriler içerisinde 0,0109 yoğunluk puanı ile 13. sırada bulunmaktadır. Bununla birlikte niteliksel açıdan kategorilerin değerlendirildiği Tablo 3'te de belirtildiği üzere % 1,12 olumlu oranda kullanılmıştır.

Kategoriler arasındaki en dikkat çekici yoğunluk puanı demokrasi kategorisine aittir. Yurt Bilgisi ders kitaplarından elde edilen tüm kategoriler incelendiğinde Tablo 1'de de belirtildiği gibi demokrasi kategorisinin yoğunluk puanı almadığı görülmüştür.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik, kültürel ve politik boyutta eğitime yansıyan değişiklikler daha çok devrimlerin içselleştirme süreci ile ilgilidir. Genç cumhuriyetin ekonomik, sosyal ve siyasal alanda talep ettikleri eğitime yansımış, eğitim kurumlarında yaşanan değişikliklerin de toplumsal yapıyı öngörülen hedefler doğrultusunda etki etmesi amaçlanmıştır. Bu süreçte politik işlevsellik kazanan Yurt Bilgisi ders kitapları çocuğun politik yapılanmasında büyük rol oynamıştır. Burada eğitim programlarına ve özellikle Yurt Bilgisi dersine yüklenen en önemli sorumluluk genç cumhuriyetin varlığını ve meşruiyetini devam ettirebilecek politik alışkanlıkların üretilmesi, sürdürülmesi ve aktarılmasıdır.

Tüm kategoriler incelendiğinde politik kurumsallaşma kategorisinin en yüksek yoğunluk puanını almasının en önemli nedeni kuşkusuz yeni devletin ve rejimin bürokratik anlamda çocuğu yeniden inşa etmesine yönelik gösterdiği ideolojik çabadan kaynaklanmaktadır. Çocukluk üzerindeki yeni tanımlamalarla politik inşanın hedeflendiği bir eğitim, önemli bir alan olarak hatta devletin inşasından sonra ulus inşasının da ilk ve en öncelikli adımlarından biri olarak görülmüştür (Şirin, 2013). Yeni rejimin medeniyet eksenine oturtulan bu yeni kurumları, kurumlarda yer alan devlet görevlileri ve vazifeleri anlatılırken; milli hisler, devletin mevcudiyeti, modernitenin gereklilikleri özellikle ön planda tutulmuştur. Çağcıl bir şekilde oluşturulan kurumların, teşkilatların özümsemesi ve bunların gündelik hayata geçmesini sağlayacak ipuçlarının bulunduğu Yurt Bilgisi ders kitaplarında devlet daireleri; köyler, bucaklar, ilçeler ve iller bünyesinde sınıflandırılmış, buralardaki memurların görevleri detaylandırılarak anlatılmıştır. Bu süreçte sulh hukuk mahkemelerinden cumhuriyet başsavcılarına, bayındırlık müdürlüğünden gümrük muhafaza teşkilatına kadar uzanan kapsamlı bir anlatım söz konusudur. Gelişmeye başlayan devlet daireleri, meclis, bakanlıklar, hükümete ait diğer kurumlar aslında yeni rejimin rüştünün ispatı olarak çocuğa yansımaktadır. Bu duruma ilişkin örnekler sıklıkla olumlu ve yansız olarak ders kitaplarına aktarılmıştır. Örneğin Yurt Bilgisi ders kitabında Gölpınarlı'nın (2007) belirttiği üzere "hükümetle milletin hepsine birden devlet" denilmiş, yine aynı ders kitabında "işte görüyorsunuz ki, hükümet, daima yaptığı işleri Meclis'e haber veriyor, Meclis hükümeti yokluyor. Halk hükümetinde yalnız halkın çıkarı düşünülüyor. Halkın kuvveti önünde her boyun eğilir" ifadeleri yer almıştır. Yurt Bilgisi ders kitaplarında devlet daireleri, hükümet, bakanlıklar gibi siyasi yapılara bir politik kurum olarak fazlasıyla önem verilmesi, yaratılmak istenen Batı temelli modernite anlayışıyla yakından ilişkilidir. Oluşturmaya gayret edilen medeni ve modern yurttaş tasarımı rejimin önemli kazanımlarından biri olan yeni politik kurumlar ile beslenmiştir. Çocuk özellikle rejimin ve yeni devlet anlayışının getirdiği bu yeni bürokratik kurumların işleyişini, amacını ve düzenini yakından tanımalı ve içselleştirmelidir.

Atatürk ilkeleri kapsamında ele alınan alt kategoriler (milliyetçilik, cumhuriyetçilik, halkçılık, laiklik, devrimcilik ve devletçilik) incelendiğinde çocuk üzerinde en güçlü etki milliyetçilik kategorisi üzerinden yapılmaya çalışılmıştır. Milliyetçilik kategorisinin güçlü ve yoğun bir şekilde ele alınmasının temel nedenlerinden biri, yeni rejime dayalı devletin ulus-devlet temelinde gerçekleştirdiği uluslaşma çabasıdır. 20. yüzyılın başlarında özellikle Türkiye gibi ulusal eksende kurulmaya başlanan devletlerin resmi ideolojisi olarak kabul gören milliyetçilik kapsamında milli ülkü, inanç ve değerlerin neredeyse çocuğun yaşamının her boyutuna aktarıldığı görülmektedir¹⁰. Bu anlamda Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocukluğa ilişkin milliyetçilik temelli kurgulanmaya çalışılan politik sistemle milliyetçi eğilimin artması beklenmiştir. 1928 yılında savaştan yeni çıkmış, bağımsızlık mücadelesini çetin şartlar altında yürüten bir ulusun uluslaşma sürecinde milli değerlere fazla yoğunluk göstermesi ve milliyetçiliğin Yurt Bilgisi ders kitaplarında diğer ilkelere oranla daha güçlü bir şekilde

¹⁰ Böylelikle geleneksel eğitim felsefelerinin önermelerinden biri olan eğitimin ekonomik, siyasi ve kültürel çevreden soyutlanması gerekliliğinin önüne geçilmiştir.

vurgulanması öngörülebilir bir durumdur. Ayrıca bu süreçte milliyetçilikle hem Türk'ün zamansal ve mekânsal geçmişi hem de ulusal bağlılık vurgulanmış ve bu yönüyle rejime bağlılık hedeflenmiş; ordu kavramı millet kavramıyla eş değer tutulmuştur. Kahyaoğlu (2007) tarafından yapılan ve yeni sosyal bilgiler ders kitaplarının insan hakları ölçütlerine göre değerlendirildiği çalışmada da ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında benzer bir yaklaşımla geçmişe ait göndermelerle başlayan “ordu-milletiz” söyleminin devam ettiği görülmekte ve askerlik görevinin yüceliğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Atatürk ilkeleri kategorisine ait alt kategoriler incelendiğinde ise çocuk üzerinde en mesafeli söylem laiklik üzerine kurgulanmıştır. Laiklik Osmanlı döneminin siyasal ve toplumsal yapısına yöneltilen eleştiriler üzerinden çocuğa aktarılmıştır. Ayrıca laiklik radikal bir anlayıştan çok pragmatik bir bakış açısıyla çocuğa yansıtılırken laikliğin faydalarının milleti getirdiği/getireceği seviyelere değinilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2015) tarafından yapılan ve erken cumhuriyet dönemi tarih ders kitaplarında da din anlatısının incelendiği çalışmada da ders kitaplarında dinsel düşünceye karşı Darvinci bir söylem geliştirildiği görülmektedir. Yurt Bilgisi ders kitaplarında din üzerine yapılan tartışmalarla din politik düzlemde ayrılması gereken bir “vicdan meselesi” olarak gösterilmiş, laik bir kimlik yaratma gayretine girilmiştir. Yurt Bilgisi ders kitabında Gölpinarlı'nın (2007) belirttiği üzere “hâlbuki din herkesin içinde Tanrıya karşı duyulan bir sevgidir. Devlet, yurttaşla Allah'ı arasında olan bir duyguya el uzatmaz. Bu günkü Türk yurttaşları dilediği gibi dua eder, devlet ne namaz kılana ne de kılmayana karışır” ifadeleri yer almıştır. Ayrıca devletin dini politik bir malzeme yaparak ve katı dini telkinlerle gerçekleştirilecek olumsuz olası kurgular çocuğa aktarılmış, laiklik bağlamında çocuğun görev ve sorumluluklarının bilincinde olması sağlanmıştır. Laiklik daha çok “hoşgörü” zemininde ve mesafeli bir söylem benimsenerek aktarılmıştır.

Ekonomik gelişmenin politik boyutu kapsamında özellikle vergi vermek hükümet mekanizmasının işleyebilmesi, cumhuriyetin meşruiyetinin devamlılığı, toplumsal düzenin sürekliliği, huzurlu bir sosyal yaşam için ciddi bir sorumluluk olarak gösterilmiş ve Yurt Bilgisi ders kitaplarında önemle üzerinde durulan bir konu olmuştur¹¹. Hilmi (1931) tarafından yazılan Yurt Bilgisi ders kitabında bu durum “devlet varlığını korumak, ülkesini idare etmek için büyük masraflar yapar. Memleketi asayiş içinde yaşatmak, milleti okutup yazdırmak, yollar ve şimendiferler yapmak, silâh altında binlerce askeri tutmak, halkın işlerini idare için yüz binlerce memur ve muallim beslemek için hazineler dolusu para ister” şeklinde ifade edilmiştir. Savaştan yeni çıkmış, üretimsel açıdan yetersizlikler yaşayan, çalışan nüfusunun çoğunu kaybetmiş bir ülke için önemli önceliklerden biri olan vergi kategorisi incelendiğinde çocuğa aktarılış biçimi kimi kitaplarda şaşırtıcı bir durum almıştır. Bu durum Yurt Bilgisi ders kitabında Sander'in (1938) ifade edildiği üzere “off... bu vergilerden de bıktık! Hem birçok paramızı alıyorlar, hem de kente kadar taban tepiyoruz, diye bağırırız... Hükümet senden aldığı bu parayı gene senin cebine koyuyor da haberin yok. Bak bu okullar ne ile yapılıyor? Askeri kim beşliyor? Ordumuz olmasaydı ne olurduk” şeklinde örneklendirilmiştir. Bununla birlikte laiklik kategorisinde de olduğu gibi Darvinci söylem ekonomi alanında da etkili olmuştur. Ulusal kalkınma kapsamında “üreticiler” olmayı hedefleyen yeni rejimde üretmeyen bireylere yer olmamasının temelinde sosyal darwinist göndermeler yer almaktadır (Üstel, 2016). Yurt Bilgisi ders kitaplarında pragmatik bir anlayışla çocuğa yansıtılan vergi kategorisi, önemli bir yurttaşlık vazifesi, milli hislerin kilit göstergesi ve Türk olmanın ölçütüdür. Bu süreçte devletçilik kategorisi ise yurttaşların kendi başlarına yapamayacakları kadar “mühim ve büyük işleri” devlet eliyle ve gücüyle yapılması olarak aktarılmıştır. Milli mücadele dönemi ve uzun savaş süreçleriyle birlikte yatırıma dönüşmüş pek çok milli sermaye kaybedilmesi, kalkınmanın ve iktisadi girişimlerin devlet eliyle yapılmasını zorunlu kılmıştır. Yurt Bilgisi ders kitaplarında bir yandan

¹¹ “Devlet varlığını korumak, ülkesini idare etmek için büyük masraflar yapar. Memleketi asayiş içinde yaşatmak, milleti okutup yazdırmak, yollar ve şimendiferler yapmak, silah altında binlerce askeri tutmak, halkın işlerini idare için yüz binlerce memur ve muallim beslemek için hazineler dolusu para ister” (Hilmi, 1931).

devletçilik yüceltilirken; bir yandan da iktisadi işlerde bireylerin teşebbüsünün önemi vurgulanmış, her şeyi hükümetten beklemek yerine çok çalışarak ve girişimcilik göstererek milli ekonomiye katkı sağlanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Tutumlu olma ve yerli malı kullanımına ilişkin yapılan vurgularla yeni rejime bağlı resmi ideolojinin çocuk üzerinden iktisadi gündelik pratiklere yansması amaçlanmıştır. Ekonomik açıdan rejimin talep ettiği politik çocuğun iktisadi yönelimi milliyetçi bir seyir izlerken; ekonomik bütünlük ve kalkınma esasları bu çerçevede çocuğa aktarılmış, doğru ekonomik davranışlar ve alışkanlıklar daha ilkokuldan itibaren oluşturulmaya çalışılmıştır. Yurt Bilgisi ders kitaplarında iktisadi anlamda çizilen çocuk tasavvuru sadece var olanı koruyan değil, aynı zamanda vatani uğruna her daim ilerleme azmini de içinde bulundurandır. Öztan (2011) tarafından yapılan ve çocukluğun politik inşasının konu edildiği çalışmada da küçük yaşlardan itibaren çocuklara milli iktisat anlayışının kazandırılması, cumhuriyete uygun iktisadi erdemlerle (yerli malı, tasarruf, tutumlu olma vb.) donatılması gibi ekonomik alışkanlıkların tümden dönüştürülmesini hedefleyen milli çabalara girildiği görülmektedir.

Politik sistemlere uyum kapsamında yeni rejimin benimsetilmesine yönelik önemli bir kavram olan “seçim düzeni” ayrıntılarıyla çocuğa yansıtılmış, gereklilikleri ve işleyişi üzerinde önemle durulmuştur. Seçim düzeni ve işleyişi uzun ve detaylı bir şekilde, neredeyse yetişkinlere yönelik bir anlatım biçimi benimsenerek; seçmen, sandık, oy kullanımı, sayım ve adaylık süreci anlatılmış, yeni rejimin temeli ve en önemli gerekliliklerinden bir olarak gösterilmiştir. İdealize edilen “siyasi lider” profili incelendiğinde ise en iyi siyasi liderin sadece vatani en çok seven, vatani uğruna çeşitli fedakârlıkları göze alabilen kişi olduğu vurgulanmaktadır. Çocuk nazarında oluşturulmaya çalışılan siyasi lider kimliği belirsiz ve detaylandırılmamış bir halde Yurt Bilgisi ders kitaplarında yer almaktadır¹². Yurt Bilgisi ders kitaplarında siyasi lider kategorisi analiz edilirken devletin ve toplumun siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal yararı için çalışan, mensup olduğu halkı yönetecek kabiliyete sahip, siyasi önderler olarak tanımlanan “siyasi liderler” kategorisi; köy için hazırlanan Yurt Bilgisi ders kitaplarında daha sınırlandırılmış bir içerikle, şehir için hazırlanan Yurt Bilgisi ders kitaplarında ise daha kapsamlı bir şekilde sunulmuştur. Bu anlamda Yurt Bilgisi dersine yüklenen en önemli sorumluluk cumhuriyet rejiminin varlığını meşruiyetini devam ettirebilecek ve özellikle koruyacak politik alışkanlıkların üretilmesi, sürdürülmesi ve aktarılmasıdır. Çayır (2014) tarafından yapılan güncel ders kitaplarının incelendiği çalışmada da hayat bilgisi ders kitaplarında cumhuriyet kavramı anlatılırken yurdu tehdit eden farklı bakış açıları vurgulanmış ve cumhuriyet ilk olarak “korumak” fiiliyle eşleştirilmiş, daha çok militarist bir bakış açısıyla sunulmuştur.

Cumhuriyet çocuğunun bir yurttaş olarak yapması gereken görev ve yükümlülükleri tanınması, bu görev ve yükümlülükleri takdir ve ifa edebilmesi Yurt Bilgisi ders kitaplarının en önemli önceliklerinden biri olmuştur. Bu bağlamda çocuğun yeni rejime ve yeni rejime dayalı politik sisteme “ıntibak ettirme” önemli bir amaç olarak görülmüş ve çocuğa çeşitli görev ve yükümlülükler verilmiştir. Türk çocuğuna düşen görev ve yükümlülükler çok geniş kapsamda ele alınmış; toplum ve aile hayatında yapması gerekenler, oluşturması gereken davranış kalıpları dikkat çekici cümlelerle örneklendirilmiştir¹³. Devletin yurttaşına karşı görev ve yükümlülükleri dolaylı yönden çocuğa aktarılırken, yurttaşın devlete karşı görev ve yükümlülükleri doğrudan ve güçlü bir şekilde yansıtılmıştır. Devletin bekası ile paralel düzlemde yansıtılan görev ve yükümlülükler Türk olmakla eş anlamlı ele alınmıştır. Cumhuriyetçi ideal çocuğun yapması gereken görev ve yükümlülükler güçlü bir şekilde daha çok politik göndermeler üzerinden şekillendirilmeye çalışılmış, devletin görev ve yükümlülükleri ise daha yüzeysel bir şekilde

¹² Yurt bilgisi ders kitaplarında Atatürk’ün ölümünün ardından farklı politik ideolojilerin temsilcileri asla siyasi bir lider olarak gösterilmiş, aynı politik ekolden gelen ve daraltılmış bir siyasi lider profili çizilmiştir.

¹³ Yurt bilgisi ders kitabında Gölpınarlı’nın (2007) ifade ettiği üzere “evde misafirini entari ile karşılamaz. Okul elbisesini giymediği vakit boyun bağını bağlamadan sokağa çıkmaz. Saçları daima taranmış bulunur, tırnakları temizdir”.

aktarılmıştır. Çocuğa verilen hak ve özgürlükler ise bu anlamda oldukça sınırlı tutulmuştur. Gök (2003) tarafından ders kitapları üzerine yapılan çalışmada ders kitaplarında devlet otoritesinin üstünlüğü vurgulu bir şekilde sık sık anımsatılmakta çocuğa verilen bireysel hakların neredeyse devlet tarafından bahşedildiği izlenimi yer almakta, çocuğun devlet otoritesine bu haklar konusunda sıklıkla minnet duyması gerektiği hatırlatılmaktadır.

Tarih, ahlak sohbetleri ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinde özellikle cumhuriyet rejiminin önemine yer verilerek yakın tarihte yaşananlar işlenmiş; okuma parçalarının ahlaki ve edebi değerlerinin yanı sıra Kurtuluş Savaşı, cumhuriyet ve ulusal tarihle yakından ilişkili olması talep edilmiştir (Kapluhan, 2012). Yurt Bilgisi ders kitaplarında Kurtuluş Savaşı süreci dünyada hiçbir milletin gösteremediği eşsiz bir vatan savunması olarak askeri kahramanlıklarla, kadın ve gençlerin destansı çabalarıyla anlatılırken; Türk çocuğunun en mühim vazifesinin bu mücadele ruhunu taşımak olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda özellikle yoksulluk ve ortak acılar üzerinden kolektivist bir bilinç oluşturulmaya çalışılmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında gösterilen milli gayret ve özveriyle, cumhuriyetin kazanımları arasında sıkı bir ilişki kurulmuş; militarist ve milliyetçi söylemle bu ilişki üzerinden çocuğun cumhuriyetin kazanımlarına sadakat duyması amaçlanmıştır. Milliyetçiliği ve buna bağlı ordu ve askerlik gibi kavramları bu süreçte önemli bir politik özne haline getirmiş, çocuğu militarize etme yolunu seçmiştir. Üstel (2004) tarafından yapılan ve 2. Meşrutiyet'ten günümüze vatandaşlık eğitiminin ele alındığı çalışmada politik yapı tarafından yapılandırılmak istenenin aslında "makbul vatandaş" değil, "militan vatandaş" olduğu vurgulanmış ve militan vatandaşın yurtseverlik-hak/vazifeler-öteki olmak üzere üç temelde inşa edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Atatürk çoğu zaman askeri dehası, muallimliği, liderliği, vatanseverliği, fedakârlığı, cesurluğu ile anılırken kimi zaman milletle kimi zamanda rejimle özdeşleştirilmiş ve yüceltilmiştir. Ancak bu özdeşleştirme ve yüceltilme işlemi asla otoriter-baskıcı- katı bir anlayışla gerçekleştirilmemiş, milli hisler ve vatan sevgisi her zaman ön planda tutulmuştur. Çocukla Atatürk arasında politik kimlik ve askeri dehası üzerinden duygusal bir bağlılık yaratılmış, en önemli politik kişilik olarak sıklıkla örnek alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Sadece Türkiye'nin değil, bütün Türk dünyasının lideri olduğu vurgulanmıştır. Yurt Bilgisi ders kitabında Rona'nın (1946) ifade ettiği üzere "Türkün göz bebeği Atatürk, yurdun doğu ve güneyinde birçok orduya komutanlık etti" ifadeleri yer alırken; Sevinç (1933) tarafından kaleme alınan Yurt Bilgisi ders kitabında "o yalnız sevgili yurdu kurtarmakla kalmadı. Eski düşüncüyü ortadan kaldırdı. Gençliği bağlayan zincirleri kırdı" cümleleri yer almaktadır.

Osmanlı dönemine ait siyasal simgeler kategorisi irdelendiğinde padişah kategorisi çocuk nazarında olumsuz bir politik figür olarak inşa edilirken çocuk üzerinde geçmişle şimdi arasında gerçekleşen politik uygulamalara ilişkin karşılaştırılmaya dayalı bir bağ kurulmak istenmiştir¹⁴. Yurt Bilgisi ders kitaplarında padişahlık kategorisinde olduğu gibi siyasi, ekonomik, sosyal ve askeri anlamda yaşanan kötü gidişatın sorumlusu olan bir diğer politik unsur halifeliktir. Çocuğa verilmek istenen yeni rejime ait pek çok politik kavram padişah ve halifenin uygulamalarının reddedilmesi üzerine kurgulanarak yeni rejimin kazanımları yüceltilmiştir. Bağımsızlık, cumhuriyet, yasal düzen, seçim düzeni adeta padişah ve halifenin keyfi uygulamaları, zorbalıkları, toplumsal, dini ve ekonomik başarısızlıkları üzerinden çocuğa yansıtılmıştır. Meşrutiyet kategorisi ise Yurt Bilgisi ders kitaplarında bir yönetim şekli olarak padişah temelli yönetim şekline göre "nispeten" daha iyi bir yönetim anlayışı olarak kabul edilmiş, ancak padişah kategorisi kadar olmasa da daha yansız bir tutumla çocuğa yansıtılmıştır. Ermat (1945) tarafından yazılan ders kitabında "işte böyle başında bir hükümdar ve bir de halk tarafından

¹⁴ Çocuğa padişah kavramı politik bir figür ya da lider olmaktan çok politik yapıda olmaması gereken "suçlu, hain, zalim, zorba, otoriter, alçak vb." kavramlarla aktarılmış, milletin bugün kadar çektiği acıların ve kötü gidişatın esas sorumlusu olarak gösterilmiştir.

seçilmiş ve halkın isteğine göre kanun yapan bir meclis bulunan hükümetlere <meşrutiyet> denir” şeklinde yansız bir tutumla meşrutiyet kavramı aktarılmıştır. Bununla birlikte Öztan (2009) tarafından yapılan ve çocukluğun politik inşasının konu edildiği çalışmada da dönemin çocuk kitaplarında özellikle Vahdettin ve II. Abdülhamit vurgulanmak üzere padişahların; kurtuluş mücadelesi, milletin yoksulluğu, işgal güçleriyle işbirliği açısından yoğun eleştiriye tutulduğu gösterilmiştir. Ders kitaplarında bu durumu örnekleyen çok sayıda söylem bulunmaktadır. Sander (1936) tarafından yazılan Yurt Bilgisi ders kitabında “bu sırada İstanbul’da Vahdettin isminde alçak bir padişah vardı” ve “bunlar, ulusu düşünmezler, hep kendi zevklerini düşünürler ve halkı bir esir sürüsü sayarlardı” ifadeleri yer almaktadır.

Türk milleti, Türk devleti ve Türk vatani kategorileri incelendiğinde Yurt Bilgisi ders kitaplarında bu kavramların ilişkisel boyutta sıklıkla yan yana kullanılması milliyetçi ideolojik eksenin çocuğun politik yapılanmasında sürekli ön planda tutulması ve ulus devlet anlayışına dayalı pedagojik uygulama geleneğinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte devlet, vatan ve millet bilinci politik yapılanma sürecinde milli pedagojik unsurlara temel teşkil eden önemli erdemler olarak kabul görmüş ve olumlu bir dil kullanılarak aktarılmıştır. Ermat (1945) tarafından yazılan ders kitabında “Türk milleti her milletten, her varlıktan üstündür. Hiçbir milleti, hiçbir varlığı kendimizden üstün göremeyiz. Dilimiz Türk dili, ahlakımız Türk ahlakı, sanatımız Türk sanatı, terbiyemiz Türk terbiyesidir” ifadeleri yer almaktadır. Bora (2007) tarafından gerçekleştirilen “Ders Kitaplarında Milliyetçilik” adlı çalışmada devlet kuruculuk Türklerin belirgin bir özelliği olarak nitelendirilenmiş, devlet ders kitaplarında egemenliğini gösteren milliyetçiliğin esas temlerinden biri olduğunu vurgulamıştır. Milli terbiye geleneğine temel teşkil edecek olan Türk devleti, Türk milleti ve Türk vatani kavramları arasında en sistematik ve en tutarlı şekilde ele alınan kavram ise Türk milleti olmuştur. Milliyetçi öğeler üzerine inşa edilmeye çalışılan politik çocuk özellikle cumhuriyetin ilk yıllarında uluslaşma sürecini olgunlaştırmak isteyen yeni devlet için önemli bir ideolojik araç olmuştur.

Osmanlı döneminin toplumsal yapısı çocuğa olumsuzlaştırılarak ve ötekileştirilerek yansıtılmış, yeni rejimin sözü edilen kategorilerdeki olumsuzlukları barındırmayacağını teminatı verilmiş ve bu anlamda çocuğun yeni rejimin kazanımlarına itaat etmesi/sadakat duyması beklenmiştir. Gerek Osmanlı’ya ilişkin siyasal kategoriler gerekse toplumsal kategoriler incelendiğinde çocuk nazarında Osmanlı üzerinden “öteki” yaratılarak devlete bağlılık amaçlanmıştır. Diğer bir ifadeyle çocuk “kendini” ve “ötekiler” anlamında politik kimlik oluştururken devletin ya da egemen güçlerin talebi dışındakileri dışlayarak devlete bağlılığı devam ettirmektedir. Ders kitabında ötekilerin ifade edilişi ve aktarılışı bir anlamda çocuğun kendine, dünyaya kendi tarihine ve kendi ilişkiler bütününe bakışıdır (Copeaux, 1998).

Bağımsızlık kategorisi incelendiğinde ise Türklük kavramının doğası gereği bağımsızlığa alışkın olduğu, kuvvet ve varlığıyla başına buyruk yaşamaya kendini yüzyıllardır adanmış Yurt Bilgisi ders kitaplarında sıkça yer almıştır. Yurt Bilgisi ders kitaplarında bağımsızlık kavramına pasif anlam yüklemekten kaçınılmış, bağımsızlık konusunda çocuğa düşen görev ve yükümlülükler sadece politik ilişki bağlamında ele alınmayarak özveri-itaat temeline de yerleştirilmiştir. Yurt Bilgisi ders kitaplarında sık sık bağımsız olmayan milletlerin zavallı ve aşağılık bir hayat sürdükleri, erkin yaşama hakkına sahip olmadıkları, esir olarak yaşamaya mahkûm oldukları vurgusu yapılarak “Türk”ün bağımsızlığın kökenine yaraşır bir kavram olduğu açıklanmıştır¹⁵.

¹⁵ Yurt bilgisi ders kitabında Gölpınarlı’nın (2007)’nin ifade ettiği üzere “kendi milletleri, kendi dindaşları aleyhinde savaşmaya, başlarındaki yabancı hükümete asker olmaya, verdikleri vergilerle ona yardım etmeye, vatansız, bayraksız, sefil bir halde sürünmeye mecbur olurlar. Çalışmaları başkaları içindir, ölümleri de başkaları içindir”. Ermat’ın (1945) belirttiği üzere “esir milletlerin insanları zavallıdır; çünkü başkalarına uşaklık ederler, kazançlarını

Törenselleşmiş simge ve semboller Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocuğun politik yapılanma sürecinde gizli ideolojik ve politik işlevlerinden dolayı yüksek oranda kullanılacağı tahmin edilirken, sanılanın aksine beklenenden daha düşük bir puan almıştır. İncelenen Yurt Bilgisi ders kitaplarında törenselleşmiş simge ve semboller; ant, marş, anıt vb. unsurlardan çok “bayrak” üzerinden çocuğa yansıtılmış ve daha çok duyuşsal boyuta vurgu yapılarak savaş ve kahramanlıklar üzerinden destansı bir şekilde inşa edilmiştir. Şanlı bayrak, mübarek ay yıldız, ulu Türk bayrağı gibi ifadeler kullanılarak bayrağın milli değeri pekiştirilmiştir.

Demokrasi kategorisi değerlendirildiğinde ise yeni rejimin köklerinin yerleştirilmeye çalışıldığı cumhuriyetin ilk yıllarında demokrasi kavramının kullanılmadığı, bununla birlikte çok partili sisteme geçiş sürecine hazırlıkların yaşandığı 1940’lı yıllarda yayımlanan Yurt Bilgisi ders kitaplarında da yer almadığı görülmektedir. Çocuğa politik temelde kurgulanmış bir “demokrasi” kavramının yerine toplumsal yaşamda kullanılacağı demokratik/eşitlikçi uygulamalar yansıtılmış; bu durum aile içi demokratik uygulamalarla örneklendirilmiştir. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta politik bağlamda demokrasi kavramının tümüyle göz ardı edilmesi değil, ihtiyatlı bir çerçevede bir bakıma gelecekteki demokrasi sınavlarına hazırlık şeklinde ele alınmasıdır. Özellikle döneme ait kimi ders kitaplarında¹⁶ demokrasinin uygulamadaki sınırlarının altı çizilmektedir (Doğan, 2011). Demokratik kavramlar doğrudan kuramsal boyutuyla değil, cumhuriyetin erdemleri ve halkın yönetime katılması ön plana çıkarılarak devlet ve millet eksenli yansıtılmaya çalışılmıştır (Boyko, 2011).

Cumhuriyet dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi ders kitaplarında çocukluğun politik yapılandırılmasında genel olarak geleneksel anlayıştan uzaklaşarak “müstakil” bir varlık olarak ele alındığı, pragmatist bir anlayışla milliyetçi, modern ve rejime sadık cumhuriyetçi çocuğun idealize edildiği görülmektedir. Çocuğun politik yapılanmasında kullanılan kavramlar milliyetçi ve modernite eksenli olduğu kadar pragmatik bir zemin de içermektedir. Hem politik kurumsallaşma hem de yeni politik sistemlere uyum sürecinde devlet çocuk üzerinden “milli terbiye” geleneği oluştururken, yeni rejime dayalı devletin yararını her şeyin üstünde tutmuştur.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayanarak aşağıdaki öneriler oluşturulmuştur.

1. Cumhuriyet döneminde son kez 1948 yılında eğitim programında yer alan Yurt Bilgisi dersi sosyal bilgiler dersinin temelini oluşturmuş ve sonraki programlarda “sosyal bilgiler” dersi olarak yer almaya devam etmiştir. Günümüzde yapılandırmacı eğitim anlayışına göre sarmal öğretim programlarının bir gereği olarak sosyal bilgiler dersinin sürekliliği açısından tarih dersi önemli bir işleve sahiptir. Dolayısıyla araştırmanın ideolojik ve politik açıdan güçlü bir zemine sahip sosyal bilgiler ve tarih gibi dersleri kapsayacak şekilde genişletilmesi alana katkı sağlayabilir.

2. Politik müdahale ve biçimlendirmelerin farklılaştığı ya da köklü politik değişimlerin yaşandığı süreçlerde, ideolojilerin eğitim üzerindeki belirleyiciliği artmaktadır. Dolayısıyla araştırma cumhuriyet dönemi dışında politik kırılmaların yaşandığı özellikle tek partili süreçten çok partili sürece geçiş dönemlerini veya darbe dönemlerini kapsayacak şekilde çocukluk üzerinden yinelenabilir.

5. KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (1989). *Türk eğitim tarihi (Başlangıçtan 1988’e)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Akyüz, Y. (2014). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2014)*. Ankara: Pegem.
- Alkan, T. (1979). *Siyasal toplumsallaşma*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

başkalarına verirler. Böyle bir millet, insanın en tabii hakkı olan erkin yaşamak ve erkin ölmek zevkinden mahrumdur”.

¹⁶ İnan, A.(1933). Vatandaş için medeni bilgiler I. Kitap.

- Altan, C. (2011). Eğitim-siyasal eğilim ilişkisi: Mersin örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 313-329.
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Ankara: Nobel.
- Baş, T. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri Nvivo7.0 ile nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet dönemi eğitim bilimleri tarihi*. Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi.
- Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Anı.
- Bora, T. (2007). Ders kitaplarında milliyetçilik: "Siz bu ülke için ne yapmayı düşünüyorsunuz?" G. Tüzün (Ed.) içinde, *Ders kitaplarında insan hakları II. Tarama sonuçları* (ss. 115-142). Tarih Vakfı. İstanbul.
- Boykooy, S. (2011). Türkiye'de 1939-1945 yıllarında tarih öğretim programları ve tarih ders kitaplarının incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 157-181.
- Bozkurt, B. (2010). Türkiye'de çok partili düzene geçişte CHP ve eğitim sistemindeki gelişmeler (1946-1950). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9, 213-231.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Örnekleme yöntemleri* [Çevrim-içi: <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf>] Erişim tarihi: 25 Mayıs 2016.
- Copeaux, E. (1998). *Türk tarih tezinden Türk-İslam sentezine* (Çev. Ali Berktaş). İstanbul: Numune Yayıncılık.
- Cox, R. (1996). *Shaping childhood: Themes of uncertainty in the history of adult-child relationships*, Routledge.
- Cunningham, H. (2005). *Children and childhood in Western society since 1500*, Pearson Longman.
- Çayır, K. (2014). "Biz" kimiz? *Ders kitaplarında kimlik, yurttaşlık, haklar*. İstanbul: Tarih Vakfı
- Doğan, N. (1994). *İlk ve orta dereceli okul ders kitapları ve sosyalleşme*. İstanbul: Bağlam.
- Doğan, N. (2011). Osmanlı'dan Cumhuriyete ders kitaplarında devlet kavramının iktidar-egitim ilişkisi açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4), 2069-2090.
- Ermat, B. ve Ermat, K. (1945). *Yurt bilgisi*. İstanbul: Milli Eğitim.
- Freire, P. (1998). *Okuryazarlık/Sözcükleri ve dünyayı okumak* (Çev. Serap Ayhan). Ankara: İmge.
- Gök, F. (2003). Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi ders kitapları. B. Çotuksözen, A. Erzan, O. Silier (Ed.) içinde, *Ders kitaplarında insan hakları: Tarama sonuçları* (ss.158-171). Tarih Vakfı. İstanbul.
- Gökçe, O. (2001). *İçerik çözümlemesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme.
- Gölpınarlı, M.A. (2007). *Yurt bilgisi*. İstanbul: Kaynak.
- Gümüş, A. (2006). Politik eğitim. *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu Bildirileri* [Çevrim-içi: http://www.egitimsen.org.tr/ekler/1cdc291e6444c14591d7e13046f007c_ek.pdf]. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2015.
- Gürdal, A.D. (2013). Sosyolojinin ihmal edilen kategorisi üzerinden çocukluk sosyolojisine ve sosyolojiye bakmak. "İş, Güç" *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15(4), 1-26.
- Gürses, F. ve Pazarcı, N.G. (2010). *Siyasal gündemin yurttaşlık kavramına etkileri: Ders kitapları üzerinden bir inceleme*. 5. Karaburun Bilim Kongresi, İzmir.
- Harris, H. (2001). Content analysis of secondary data: A study of courage in managerial decision making. *Journal of Business Ethics*, 34, 191-208.
- Hilmi, İ. (1931). *Yurt bilgisi*. İstanbul: Hilmi Kitaphanesi.
- Heywood, C. (2003). *Baba bana top at! : Batı'da çocukluğun tarihi* (Çev. Esin Hoşsucu). İstanbul: Kitap.
- İnal, K. (1998). *Türkiye'de ders kitaplarında demokratik ve milliyetçi değerler*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jenkins, I. (1993). *Yazılı kaynaklar ve arkeolojik buluntular ışığında antik devirde çocuk eğitimi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Kahyaoglu, D. (2007). Yeni sosyal bilgiler ders kitaplarının insan hakları ölçütlerine göre değerlendirilmesi. G. Tüzün (Ed.) içinde, *Ders kitaplarında insan hakları II. Tarama sonuçları* (ss. 195-242). Tarih Vakfı. İstanbul.

- Kaplan, İ. (1999). *Türkiye’de milli eğitim ideolojisi*. İstanbul: İletişim.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk dönemi (1923-1938) ilkokullarda coğrafya eğitimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25, 152-170.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Mitchell, E. L. (2007). *Family life in the middle ages*. London: Greenwood Press.
- Onur, B. (2005). *Türkiye’de çocukluğun tarihi*. Ankara: İmge.
- Öztan, G.G. (2011). *Türkiye’de çocukluğun politik inşası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Öğülmüş, S. (1991). İçerik çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(1), 213-228.
- Özdemir, M. ve Gören, S.Ç. (2016). Politik beceri ve psikolojik sermaye arasındaki ilişkinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 333-345.
- Parlak, İ. (2005). *Türkiye’de ideoloji-eğitim ilişkisi: Erken cumhuriyet dönemi tarih ve yurt bilgisi ders kitapları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pingel, F. (2003). *Ders kitaplarını araştırma ve düzeltme rehberi* (Çev. Nurettin Elhüseyni). İstanbul: Ekonomik ve Toplumsal Tarih Yayınları.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu* (Çev. Kemal İnal). Ankara: İmge.
- Rona, T. (1946). *Yurt bilgisi*. Ankara: Çankaya.
- Sakaoğlu, N. (2003) *Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sander, M. S. (1938). *Yeni yurt bilgisi*. İstanbul: Resimli Ay.
- Sarantakos, S. (1994). *Social Research*. The Macmillian Press.
- Sevinç, K. (1933). *Türk yavrularına yurt bilgisi*. İstanbul: Ekspres.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı.
- Şirin, F. S. (2013). İktidar ve Çocuk. *Electronic Turkish Studies*, 8(8), 1275-1284.
- Yıldırım, T. ve Şimşek, A. (2015). Erken cumhuriyet dönemi lise tarih ders kitaplarında din anlatısı. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 40(179), 323-340.
- Taşkıran, T. (1948). *Yurt bilgisi*. İstanbul: Milli Eğitim.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A.E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- T.C. Maarif Vekâleti (1926). *İlk mektepler müfredat programı*. İstanbul: Milli Matbaa.
- Üstel, F. (2004). “*Makbul vatandaş*”ın peşinde 2. *Meşrutiyet’ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İstanbul: İletişim.
- Üstel, F. (2016). *Okulda vatandaş eğitiminin yüzyıllık tarihi*. [Çevrim-içi: http://www.obarsiv.com/guncel_vct_0405_fusunustel.html]. Erişim tarihi: 04.12.2016.
- Yeşilorman, M. (2003). Siyasallaşma sürecinin yeniden keşfi: Siyasal eğitim kavramına kuramsal bir giriş. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 28, 23-47.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Extended Abstract

The political construction can be thought of as the regime bound children oriented ideological information-behaviour transfer and pertinent to that, is the sum of all the efforts to create consciousness and manners. Textbooks are very important ideological and political material used for this purpose. Especially during the republican period (1928-1948) civics books were used effectively by hegemonic powers in Turkey. With the establishment of the new regime, schools were increased their functions on political education. In this period children were directed and audited through textbooks.

Civics books have contained many latent and clear political materials. These political materials can affect children in many aspects such as political identity, political attitudes, political skills, and political consciousness. Analyzing research done in this field it could be seen that there are plenty of study has been done about political construction. However, there is very little research on textbooks about

political construction. The main goal in the research which has been carried hereby, is to analyze the Republican Era (1928-1948), children-oriented political construction period in the civics books taught at schools. Accordingly, the sub- problems of the research are below:

- Which political concepts were used in civics books in Turkish Republican period of 1928-1948?
- Which conceptual categories were used in the political reconstruction process in civics books?
- How often these categories were used in the political reconstruction process in civics books?

The study is an example of a qualitative research methodology. Employing the document scrutiny technique, data have been collected and data have been resolved by the content analysis technique. Sampling includes 9 of the Civics Books published between the years, 1928-1948. The analysis of the data was based on content analysis and determining the frequency/ percentages of categories (positive, negative and neutral). Content analysis is a highly valuable method to provide in-depth reviews. Content analysis is a method that provides re-interpretations qualitative data. In this study as data analysis technique, content analysis was used while examining documents and frequency and percentages of categories.

Generally researchers state that there are four processing steps of content analysis.

1. Determining the categories
2. Performing encoding
3. Counting system and inference
4. Validity and reliability.

After all these stages 15 main categories and 37 sub- categories were determined in the process of content analysis. Encoding was done on main categories/sub categories and counting system was determined. The information gathered hitherto, can be analyzed over three main planes which are the removal of the Ottoman political legitimacy, the political elements advanced towards the legitimacy of the new regime and the continuity of the new regime in a smooth manner. The main categories were listed as follows: Social structure of the Ottoman period, political symbols of the Ottoman period, The Turkish nation, Turkish homeland, Turkish state, Ataturk principles, Turkish war of liberation, Independence, Ataturk, Democracy, Ceremonies and symbols, Compliance with the political system, Political institutionalization, Political dimensions of economic development, Duties and obligations between the state and citizens. Categories were analyzed both qualitative and quantitative.

The results related to the sub-problems in the research are below:

According to frequency and percentages of categories;

Political institutionalization category was used intensively but it was not found to democracy category in civics textbooks. Ataturk category had a maximum percentage of positivity and political symbol (of Ottoman Period) category had a percentage of maximum negativity. Finally political institutionalization category had a percentage of maximum neutrality. Findings of the study showed that civics textbooks contained a great deal of ideological and political factors. Especially nationalism had been used effectively in almost all categories. Childhood was built on the basis of nationalist. Such as nationalism, secularism and modernity were used as two important concepts in the political structuring of childhood. All the political factors of the Ottoman period were rejected and negated. New political institutions were introduced to the child with details in order to strengthen the relationship between the child and the new regime. Also all these processes, economic measures (thriftiness, tax, domestic goods, economic initiatives) were transferred to children in civics books. Economic categories, which were used in civics books, were used by the government with a pragmatic view. The data that have been collected within the comprehension of the research, when evaluated in a wholistic point of view, during the Republican Period, the carrying farther of the common sense in the child's structural improvement, and that they are taken as an "independent" individual, and in the pragmatistic sense, a Nationalist, modern and loyal-to-regime Republican child is observed to be idealized.

Based on this research, researchers should be encouraged to study in this field and the study should be extended by investigating other textbooks. This study can be extended using different

variables.(opinion of teachers, opinion of the trainee teachers, opinion of the school principal, opinion of parents etc. about political structuring in textbooks).An ideal textbooks which should include political concepts can be investigated.